

COLLOQUIA RUSSICA

Series I, vol. 9

Rus' and Poland (10th–14th centuries)

Publication from the 9th
International Scientific Conference,
Przemyśl, 5th–8th December, 2018

Edited by
Vitaliy Nagirnyy
and Tomasz Pudłocki

Towarzystwo Wydawnicze „Historia Iagellonica”
Towarzystwo Przyjaciół Nauk w Przemyślu

Kraków 2019

Editorial board:

Igor Danilevskyy (Moscow), Đura Hardi (Novi Sad),
Patrik Kuc (Krakow), Aleksey Martyniuk (Minsk),
Adam Mesiarkin (Bratislava), Norbert Mika (Warsaw),
Vitaliy Nagirnyy (Krakow) – editor, Tomasz Pudłocki (Krakow) – editor,
Myroslav Voloshchuk (Ivano-Frankivsk)

Reviewers:

Leontiy Voytovych (Lviv), Mariusz Bartnicki (Lublin)

Revision, translation and stenographic recording:
Magdalena Frączek, Halyna Poslavska, Yanina Ryier,
Arkadiusz Siwko, Andriy Stasiuk

Desktop publishing:

Inter Line SC, Piotr Hrehorowicz, Małgorzata Punzet

On cover:

front page:

The obverse of the medieval encolpion from Andrzej Koperski's excavations in Przemyśl,
photo by Magdalena Kośmider-Krzemińska

last page:

map „Rus' and Poland in the end of the 10th – the first half of the 11th c.”,
by Stsiapan Tsemuschau

Editorial board might not share contributors views and their opinions
are not to be identified with Editorial board's outlook.

Copying and reprinting without written permission
from the Editorial board is forbidden

©Copyright by the Jagiellonian University

©Copyright by Towarzystwo Wydawnicze „Historia Iagellonica”

©Copyright by Towarzystwo Przyjaciół Nauk w Przemyślu
Krakow 2019

ISSN 2353-219X

ISBN 978-83-61329-25-1

ISBN 978-83-66304-19-2

Towarzystwo Wydawnicze „Historia Iagellonica”
z siedzibą w Instytucie Historii UJ
ul. Gołębia 13, 31-007 Kraków
www.iagellonica.com.pl

Towarzystwo Przyjaciół Nauk w Przemyślu
ul. Kościuszki 7, 37-700 Przemyśl
www.tpn.przemysl.pl
tpntpn@wp.pl

COLLOQUIA RUSSICA

Seria I, tom 9

Ruś a Polska (X–XIV wiek)

Materiały IX Międzynarodowej
Konferencji Naukowej
Przemyśl, 5–8 grudnia 2018 r.

Redaktorzy
Vitaliy Nagirnyy
i Tomasz Pudłocki

Towarzystwo Wydawnicze „Historia Iagellonica”
Towarzystwo Przyjaciół Nauk w Przemyślu

Kraków 2019

Contens

Preface	11
Przedmowa	14
The list of the participants of the conference	17

CHAPTER I: STUDIES

Andrzej Koperski, <i>Pograniczny charakter obrządku pogrzebowego na przykładzie wczesnochrześcijańskich nekropolii odkrytych w Przemysłu</i>	21
--	----

Степан Темушев, <i>Территориальные трансформации на русско-польском пограничье в конце X – первой половине XI века</i>	41
--	----

Artem Papakin, <i>Importy czy łupy z Rusi? Problem pochodzenia „wielkopolskich” hełmów X – początku XI wieku</i>	55
--	----

Simon Malmenvall, <i>The Image of the „Polish Factor” in the Sources on Boris and Gleb</i>	69
--	----

Marek Mika, <i>„...в пустыню между Лахты и Чехы...”, czyli gdzie zmarł wielki książę kijowski Światopełk Włodzimierzowicz?</i>	81
--	----

Aleksandr Musin, <i>Polska Piastów i Ruś Rurykowiczów: nieuniknioność niemożliwych porównań (niektóre uwagi do badań komparatystycznych nad średniowieczną Europą Środkowo-Wschodnią)</i>	95
---	----

Arkadiusz Siwko, <i>Pomiędzy Dnieprem, Prypecią i Wisłą: księstwo turowskie na międzynarodowych szlakach handlowych</i>	123
---	-----

Mariusz Ščavinskis, <i>Балтские воины в контексте отношений Руси и Польши в XI–XII вв.</i>	135
--	-----

Игорь Данилевский, <i>Образ поляков в древнерусской домонгольской литературе</i>	157
--	-----

Дмитрий Добровольский, <i>Христиане или латинники: религиозный аспект восприятия поляков русскими книжниками XI–XIII вв.</i>	169
Мария Лавренченко, <i>Титулы и эпитеты правителей в русских летописях и польских хрониках XI–XIII вв.</i>	183
Vitaliy Nagirnyu, <i>Antroponimizacja etnonimu „Ляхи” na Rusi w XI–XIII w.</i>	197
Василий Матвеев, <i>Керамические мозаики в декоре полов храмов Руси и Польши в XI–XIII вв. Вопрос о взаимном влиянии</i>	207
Aleksandra Sulikowska-Bełczowska, <i>Wspólna tradycja. Kult Bogurodzicy i ikonografia maryjna na Rusi i w Polsce między X a XIV wiekiem – zarys problemu</i>	221
Алексей Мартынюк, <i>Русь и Польша на Эбсторфской карте XIII века: к вопросу о механизме ментальной картографии Средневековья</i>	233
Филипп Подберёзкин, <i>Христианские князья и духовные ордена: общее и различное во взаимоотношениях полоцкого князя Владимира и мазовецкого князя Конрада с пилигримами в Ливонии и Пруссии (первая половина XIII века)</i>	243
Олександр Головка, <i>Мазовецьке князівство в політиці волинських князів Данила і Василька Романовичів (40-ві – перша половина 50-х рр. XIII ст.)</i>	255
Діана Бугай, <i>„И блаеть Ворота прошли”: про битву руських та польських військ 1266 р.</i>	269
Ілля Паршин, <i>Вплив мору та голоду на перебіг русько-польських конфліктів XII–XIV століть</i>	279
Андрій Федорук, <i>Чому руські й польські війська не брали участі в битві під Мюльдорфом 1322 р.?</i>	287
Тимур Горбач, <i>Чи галицько-волинське рицарство брало участь у польсько-орденській війні 1327–1332 рр.?</i>	307
Янина Риер, <i>Образ Гедимина в польських и немецких хрониках и белорусско-литовском летописании</i>	317
Marcin A. Klemenski, <i>Przywilej Kazimierza Wielkiego o wolnym handlu z Rusią dla Świdnicy z 1345 r.</i>	329

Андрій Стасюк, <i>Францисканці в контексті руської політики Казимира III</i>	337
Ігор Скочиляс, <i>Рецепція латинського „jus patronatus” у руських землях Королівства Польського (нові тези до старої історіографічної дискусії)</i>	345

CHAPTER II: DEBATES

Debate I. <i>Ruthenians in Poland and Poles in Rus' in 11th–13th centuries</i>	359
--	-----

CHAPTER III: LITERATURE REVIEW

Алексей Толочко, <i>Очерки начальной руси</i> , лит. ред. С. Гайдук, Київ–Санкт-Петербург: Лаурус, 2015, 336 с. [Aleksiej Tołoczko, <i>Szkice początkowej rusi</i> , red. lit. S. Gajduk, Kijów–Sankt-Petersburg: Larus, 2015, 336 s.] – Sylwia Marszałek	375
---	-----

Przemysław Urbańczyk, <i>Co się stało w 1018 roku?</i> , Poznań: Zysk i S-ka 2018, 160 s. [Пшемислав Урбаньчик, <i>Що сталося в 1018 році?</i> , Познань: Zysk i S-ka 2018, 160 с.] – Артем Папакін.....	376
--	-----

<i>Polska, Ruś i Węgry: X–XIV wiek</i> , red. D. Dąbrowski, A. Jusupović, T. Maresz, Kraków 2018, 325 s. (Seria: <i>Monografie Pracowni badań nad dziejami Rusi Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy</i> , t. 5) [Польща, Русь і Угорщина: X–XIV ст., ред. Д. Домбровський, А. Юсупович, Т. Мареш, Краків 2018, 325 с. (Серія: <i>Монографії Центру досліджень історії Русі Університету Казимира Великого у Бидгощі</i> , т. 5)] – Віталій Нагірний.....	378
---	-----

Вадим Аристов, <i>Алексей Шахматов и раннее летописание. Метод, схема, традиция</i> , Киев: Laurus, 2018, 316 с. [Вадим Аристов, <i>Олексій Шахматов і раннє руське літописання. Метод, схема, традиція</i> , Київ: Laurus, 2018, 316 с.] – Віталій Нагірний.....	379
---	-----

И(горь) Н. Данилевский, <i>Историческая текстология: учебное пособие</i> , Москва: Издательский дом высшей школы экономики, 2018, 557 с. [I(gor) N. Danilewskij, <i>Tekstologia historyczna: przewodnik naukowy</i> , Moskwa: Dom Wydawniczy Wyższej Szkoły Ekonomicznej, 2018, 557 s.] – Norbert Mika	381
--	-----

<i>Середньовічна Русь: проблеми термінології</i> , за ред. Мирослава Волощука і Віталія Нагірного, Івано-Франківськ–Краків 2018, 355 с. (Серія: <i>Colloquia Russica. Series II</i> , vol. 4) – Константин Ерусалимский.....	384
--	-----

Radosław Liwoch, *Zabytki z wykopalisk Teodora Nieczuja-Ziemieckiego w latopisowym Pleśniku (Podhorce na Ukrainie)*, Kraków 2018, 168 s. [Радослав Лівох, *Пам'ятки із розкопок Теодора Нечуя-Земєнцького у літописному Пліснеську (Підгірці в Україні)*, Краків 2018, 168 с.] – Андрій Стасюк 390

Олександр Головка, *Князь Мстислав Мстиславич „Удатний” і його доба, Кам'янець-Подільський: Аксиома, 2017, 272 с.* [Oleksandr Hołowko, *Książę Mściśław Mściślawicz „Udatny” i jego доба*, Kamieniec Podolski: Aksjoma 2017, 272 s.] – Michał Michalski 392

Тимур Горбач, *Inter pacem et bellum: Польща і Німецький орден у XIII – на початку XV ст.*, відп. ред. М. О. Рудь, Київ: НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, 2017, 200 с. – Андрій Федорук 395

Леонтій Войтович, Юрій Овсінський, *Історія війн і військового мистецтва: в 3-х т., т. 1: Від зачатків військової організації до професійних найманих армій (бл. 3060 р. до Христа – початок XVI ст.)*, вступ Л. Войтовича, В. Голубка, В. Грицюка та ін., Харків: Фоліо, 2017, 894 с., іл. [Leontij Wojtowycz, Jurij Owsiniński, *Historia wojen i wojskowego rzemiosła: w 3 t., t. 1: Od początków organizacji wojskowej do profesjonalnych armii najemnych (ok. 3060 p.n.e. – początek XVI w.)*, wstęp L. Wojtowycza, W. Hołubka, W. Hruciuka i in., Charków: Folio, 2017, 894 s., il.] – Michał Beczek 396

„Вертоград многоцветный”. *Сборник к 80-летию Бориса Николаевича Флори*, отв. ред. А. Турилов, Москва: Индрик, 2018, 528 с., ил. [„Ogród wielu kwiatów”. *Księga jubileuszowa dedykowana 80-leciu Borysa Nikolajewicza Florii*, red. A. Turilow, Moskwa: Indrik, 2018, 528 s., il.] – Sylwia Marszałek 400

Древнейшие государства Восточной Европы. 2016 год: Памяти Г. В. Глазыриной, отв. ред. тома Т. В. Гимон, Т. Н. Джаксон, Е. А. Мельникова, А. С. Щавелев, Москва: Русский фонд содействия образованию и науке, 2018, 432 с., ил. – Янина Риер 402

Восточная Европа в древности и средневековье. XXX Юбилейные Чтения памяти члена-корреспондента АН СССР Владимира Терентьевича Пашуто. Москва 17–20 апреля 2018 г. Материалы конференции, Москва: Институт всеобщей истории РАН, 2018, 398 с. [Europa Wschodnia w starożytności i średniowieczu. XXX Odczyty jubileuszowe pamięci członka-korespondenta AN ZSSR Władimira Terentjewicza Paszuto. Moskwa 17–20 kwietnia 2018 r. Materiały konferencji, Moskwa: Instytut Historii Powszechnej RAN, 2018, 398 s.] – Yanina Ryier 406

„Візантійщина”. Візантійський цивілізаційний спадок у Центрально-Східній Європі, за ред. А. Домановського, О. Файди, укл. М. Домановська, Харків: Майдан, 2018, 332 с. [„Vizantiishchyna”. Byzantine civilization legacy in Central and Eastern Europe, ed. by A. Domanovsky, O. Fayda, M. Domanovska, Kharkiv: Maidan, 2018, 332 p.] – Oleg Lugovyi..... 409

Галич: збірник наукових праць, вип. 3, за ред. М. Волощука, Івано-Франківськ: Лілея НВ, 2018, 296 с., іл. [Halicz: zbiór studiów, t. 3, pod red. M. Wołoszczuka, Iwano-Frankiwnsk: Lilea NV, 2018, 296 s., il.] – Vitaliy Nagirnyu..... 412

Княжа доба: історія і культура, відп. ред. В. Александрович, вип. 10: Святий Володимир Великий 1015–2015, Львів: Національна академія наук України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича, 2016, 328 с. [Kniaża doba: historia i kultura, red. W. Aleksandrowych, t. 10: Święty Włodzimierz Wielki 1015–2015, Lwów: Narodowa Akademia Nauk Ukrainy, Instytut Ukrainoznawstwa im. I. Krypiakiewycza, 2016, 328 s.] – Kinga Trzcńska..... 413

Княжа доба: історія і культура, відп. ред. В. Александрович, вип. 11: Княжий Львів 1256–2016, Львів: Національна академія наук України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича, 2017, 256 с. [Kniaża doba: historia i kultura, red. W. Aleksandrowych, t. 11: Książęcy Lwów 1256–2016, Lwów: Narodowa Akademia Nauk Ukrainy, Instytut Ukrainoznawstwa im. I. Krypiakiewycza, 2017, 256 s.] – Kinga Trzcńska..... 414

Ruthenica. Щорічник середньовічної історії та археології Східної Європи, т. 14, Київ: Інститут історії України НАН України, 2017, 280 с., іл. [Ruthenica. Rocznik średniowiecznej historii i archeologii Europy Wschodniej, t. 14, Kijów: Instytut historii Ukrainy NAN Ukrainy, 2017, 280 s., il.] – Michał Beczek..... 415

Локальна історія, за ред. Віталія Ляски, вип. 1, Львів 2018, 96 с.; вип. 2, Львів 2018, 96 с.; вип. 3, Львів 2018, 96 с. – Мирослав Волощук 415

Алманах „Българска украинистика”, брой 1–6, Софія, 2012–2016. – Галина Пославська..... 417

Студентські Історичні Зошити, т. 10, Івано-Франківськ 2018, 118 с., іл. [Studenckie Zeszyty Historyczne, t. 10, Iwano-Frankiwnsk 2018, 118 s., il.] – Magdalena Frączek..... 421

Information about authors 423

plemiennych między zachodnim Bugiem a Wieprzem w pierwszej połowie XI w. W ostatnim artykule tego tomu Wadym Stawyskyj dokonał analizy *Kroniki halicko-wołyńskiej*, znajdując w niej informacje na temat połowieckich, katolickich i prawosławnych śpiewaków. Autor uważa, że te niezwykle pieśni, pojawiły się w *Kronice* jako dopiski na marginesie rękopisu, a ich autorem był biskup Jan.

Tom zakończony jest przedstawieniem nowych prac naukowych z zakresu historii średniowiecznej Rusi.

Kinga Trzcńska

Княжа доба: історія і культура, відп. ред. В. Александрович, вип. 11: ***Княжий Львів 1256–2016***, Львів: Національна академія наук України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича, 2017, 256 с. [*Kniaża доба: historia i kultura*, red. W. Aleksandrowych, t. 11: *Książęcy Lwów 1256–2016*, Lwów: Narodowa Akademia Nauk Ukrainy, Instytut Ukrainoznawstwa ім. І. Крип'якiewicza, 2017, 256 s.]

Kolejny tom serii *Kniaża доба: historia i kultura* (*Княжа доба: історія і культура*) został wydany w 2017 r. przez Instytut Ukrainoznawstwa ім. І. Крип'якiewicza Narodowej Akademii Nauk Ukrainy pod redakcją Wołodymyра Aleksandrowycza. Jest on poświęcony studiom z zakresu historii średniowiecznego Lwowa.

Tom ten składa się z ośmiu artykułów, a rozpoczyna go publikacja Światosława Terskiego, który podkreśla w niej brak systematycznych studiów dotyczących archeologicznych aspektów wczesnośredniowiecznego Lwowa. Głównym tematem artykułu jest osadnicza struktura na plato Cytadela we Lwowie. W tej samej konwencji została napisana publikacja Ostapa Lazurki we współpracy z Mykołą Sznicaem. Autorzy dokonali analizy archeologicznych materiałów doby książęcej, które zostały odnalezione na terytorium Lwowa. Ich artykuł charakteryzuje się krytycznym podejściem do istniejących interpretacji starodawnej literatury. Tom zawiera także artykuły historyków, których teksty znalazły się w tomie poprzednim. Wołodymyr Aleksandrowycz przeanalizował początki biografii księcia Lwa Daniłowicza, przesuwając datę jego narodzin na 1230 r. Skupił się także na informacjach, dotyczących pierwszego okresu w historii Lwowa. Historia tego miasta w XIII w. została opisana w artykule Leontija Woitowycza, w którym autor skrytykował stare stereotypy o założeniu Lwowa. Kolejny artykuł został napisany przez Witalija Liaskę. Archeolog dokonał w nim analizy pojęcia „pola Bełzu” i zlokalizował je na Roztoczu, położonym między Lwowem i Bełzem. Aleksander Musin opisał badania prowadzone nad

dzwonem, znajdującym się w cerkwi świętego Jura we Lwowie. Autor dołączył do artykułu zdjęcia dzwonu i szczegółowo opisał jego historię. Publikacja Bohdana Petryszak dotyczy ukraińskiej społeczności we Lwowie w końcu XIV w. i jest oparta na analizie najstarszych lwowskich ksiąg miejskich. Ostatni artykuł autorstwa Romana Holyka, stanowi swoiste podsumowanie całego tomu, a autor opisuje w nim transformację obrazu średniowiecznego Lwowa w źródłach pisanych, tekstach literackich i pamięci historycznej od XIII do początku XXI w.

Jedenasty tom *Kniażej doby* zamykają recenzje nowych prac naukowych poświęconych historii średniowiecznej Rusi.

Kinga Trzcńska

Ruthenica. Щорічник середньовічної історії та археології Східної Європи, t. 14, Київ: Інститут історії України НАН України, 2017, 280 s., il. [*Ruthenica. Rocznik średniowiecznej historii i archeologii Europy Wschodniej*, t. 14, Kijów: Instytut historii Ukrainy NAN Ukrainy, 2017, 280 s., il.]

W 2017 roku nakładem wydawnictwa Instytutu Historii Ukrainy Narodowej Akademii Nauk Ukrainy ukazał się kolejny, czternasty już tom zbioru artykułów oraz recenzji zebranych pod tytułem *Ruthenica*.

W pierwszej części tomu czytelnik znajdzie osiem artykułów dotyczących w różny sposób zagadnienia terenów Rusi w średniowieczu. Artykuł otwierający autorstwa Florana Muszara analizuje wzmianki w ruskim latopisarstwie epoki przedmongolskiej, dotyczące „znamion na niebie”, czyli charakterystycznych zjawisk atmosferycznych, wydających się ówczesnym przejawami boskiej aktywności. Następnie islandzka badaczka Beth Rogers opisała swoje wnioski z badań nad związkami kultury staroruskiej a przedstawieniami żywności w *Powieści minionych lat*. Poddane analizie zostały tutaj wszelkie wzmianki o jedzeniu, ucztowaniu czy głodzie, jakie zawarł w swym dziele Nestor. Trzeci artykuł napisany przez Ołeksandra Filipczuka zajmuje się kwestią chrztu Włodzimierza Wielkiego. Autor wziął pod lupę pomijany dotychczas bizantyjski *Traktat o łacinnikach*, będący w istocie antyłacińskim pamfletem. Następnie grupa badaczy: Jurij Korieniuk, Roman Guculiak i Natalia Szewczenko, zebrała w artykule wyniki swych badań nad artystycznymi elementami architektury kijowskiego soboru św. Sofii. Tematykę architektury cerkiewnej kontynuują w następnym eseju Oleg Joannisjan oraz Elena Czernienko, tyle że w odniesieniu do soboru Spaso-Preobrażeńskiego w Czernichowie. W piątym artykule autorstwa Oleny i Ołeksandra Kolibienko czytelnik zostaje zapoznany z postacią

wpływowego wojewody Ratybora z doby panowania Włodzimierza Monomacha oraz z charakterystycznymi pieczęciami wybijanymi przez tego możnowładcę. Przedostatni artykuł to rozważania Wadima Majko na temat odnalezionych przed kilkoma laty pozostałości chrześcijańskiej świątyni niedaleko Sudaku na Krymie. Pierwszą część tomu zamyka esej francuskiego badacza na temat początków litewskiej metropolii na Rusi, a szczególnie kwestii datacji jej założenia oraz osoby pierwszego metropolity.

Drugą część składową tomu rozpoczyna dyskusja między Wadymem Aristowym a Wadymem Stawiskim na temat tytułatury chanów tatarskich XIII–XIV wieku, jaka występuje w ruskich źródłach. Następnie w zbiorze studiów zamieszczone zostały cztery krótkie notki, z których największe zainteresowanie wzbudza tekst o pochodzeniu przydomku Jerzego Włodzimierzowicza – Dołgoruki. Cały tom zamykają dwie recenzje. W pierwszej z nich Siergiej Temczyn recenzuje wydanie XV-wiecznych tłumaczeń źródeł hebrajskich na język ruski, zaś w drugiej Aleksandr Iszczenko ocenia biografię Włodzimierza Monomacha pióra Dmitrija Borowkowa.

Michał Beczek

Локальна історія, за ред. Віталія Ляски, вип. 1, Львів 2018, 96 с.; вип. 2, Львів 2018, 96 с.; вип. 3, Львів 2018, 96 с.

У 2018 р. з ініціативи львівського історика, активного громадського і політичного діяча Віталія Ляски було започатковано щомісячне глянцево українське історичне видання *Локальна історія*. Його мета – заповнити певну лакуну такого штибу матеріалів, яких досі, відверто кажучи, на інтелектуальному ринку не було. В журналі прослідковуються паралелі в тематиці, форматі, головному меседжі Читачам зі славнозвісним *National Geographic*. Уже перші три випуски *Локальної історії* (жовтень–грудень 2018 р.) сміливо можна відносити до явища цілком позитивного та конкурентного на загальноєвропейському тлі. Її головними рубриками є історичні матеріали, покликані руйнувати міфи та стереотипи, головно української історії; інтерв'ю з відомими вченими (істориками, філологами, політологами та ін.); польові дослідження та звіти про них (археологічні артефакти, фото, картографування, використання QR-кодування, звідки виникає можливість зчитувати інформацію з гаджетів) колись відомих, а тепер призабутих історичних локацій; екскурси знаменитими музеями світу і Європи – свого роду дороговказ вітчизняним музейникам у їхній подальшій діяльності; студії з історії матеріальної культури, особливо